

Семинар 1. Қала антропологиясының негізгі ұғымдары: қала, урбанизация, урбанизм және қалалық мәдениет

Мақсаты:

Қала антропологиясының негізгі ұғымдарын меңгерту және олардың өзара байланысын түсіндіру.

Өткізу түрі:

Терминологиялық семинар, топтық талқылау.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер қала, урбанизация, урбанизм және қалалық мәдениет ұғымдарының ғылыми анықтамаларын салыстырады. Әртүрлі авторлардың түсіндірмелері негізінде ұғымдардың ерекшеліктері анықталады. Талқылау барысында қазіргі Қазақстан қалаларынан нақты мысалдар келтіріледі. Әр топ ұғымдар арасындағы байланысты көрсететін қысқаша сызба немесе концептуалдық карта дайындайды.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Қала антропологиясы нені зерттейді?
2. Урбанизация мен урбанизмнің айырмашылығы неде?
3. Қалалық мәдениеттің негізгі белгілері қандай?
4. Қазіргі Қазақстандағы урбанизацияның ерекшеліктері қандай?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Hannerz, U. (1980). *Exploring the City: Inquiries Toward an Urban Anthropology*.
- Jaffe, R., & de Koning, A. (2016). *Introducing Urban Anthropology*.
- Low, S.M. (1999). *Theorizing the City: The New Urban Anthropology Reader*.
- Gmelch, G., & Zenner, W.P. (2019). *Urban Life*.

Семинар 2. Қаланы әлеуметтік-мәдени феномен ретінде түсіндірудің классикалық тәсілдері

Мақсаты:

Қала туралы классикалық теорияларды талдау және олардың қазіргі ғылыми маңызын бағалау.

Өткізу түрі:

Мәтіндік талдау, пікірталас.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер Зиммель, Парк және Вирт еңбектерінің негізгі идеяларын талдайды. Әр топ белгілі бір автордың тұжырымдамасын таныстырып, оның күшті және әлсіз жақтарын анықтайды. Теориялардың қазіргі урбандық процестерді түсіндірудегі мүмкіндіктері талқыланады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Зиммель мегаполистің адам психологиясына әсерін қалай түсіндірді?
2. Парктың қалалық экология теориясының мәні неде?
3. Вирт урбанизмді қандай өмір салты ретінде сипаттады?
4. Бұл теориялар қазіргі қалаларды түсіндіруде қаншалықты өзекті?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Simmel, G. (1903/2002). *The Metropolis and Mental Life*.
- Park, R.E., Burgess, E.W., & McKenzie, R.D. (1925). *The City*.
- Wirth, L. (1938). *Urbanism as a Way of Life*.
- Bridge, G., & Watson, S. (2010). *The Blackwell City Reader*.

Семинар 3. Қала этнографиясы және далалық зерттеу әдістері: Emic және Etic тәсілдері

Мақсаты:

Қала антропологиясында қолданылатын далалық зерттеу әдістерін тәжірибелік тұрғыдан түсіну.

Өткізу түрі:

Практикалық талдау, кейс-зерттеу.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер қалалық кеңістікті зерттеуге арналған этнографиялық әдістермен танысады. Қатысушы бақылау, сұхбат және визуалды бақылау тәсілдері мысалдар арқылы талданады. Emic және Etic тәсілдерінің айырмашылықтары нақты зерттеу жағдайлары негізінде түсіндіріледі. Студенттер шағын бақылау жоспарын әзірлейді.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Қала этнографиясының ерекшелігі неде?
2. Қатысушы бақылаудың артықшылықтары қандай?
3. Emic және Etic тәсілдерінің айырмашылығы неде?
4. Қалалық кеңістікті зерттеуде қандай этикалық мәселелер туындайды?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Low, S.M. (2000). *On the Plaza: The Politics of Public Space and Culture*.
- Whyte, W.H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*.
- De Certeau, M. (1984). *The Practice of Everyday Life*.
- Jaffe, R., & de Koning, A. (2016). *Introducing Urban Anthropology*.

Семинар 4. Әлемдік урбанизация үлгілері және Қазақстандағы урбанизация үдерістері

Мақсаты:

Урбанизацияның негізгі модельдерін талдау және Қазақстандағы урбанизация ерекшеліктерін бағалау.

Өткізу түрі:

Салыстырмалы талдау, презентация.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер әлемнің әртүрлі өңірлеріндегі урбанизация үлгілерін (Еуропа, Солтүстік Америка, Азия) салыстырады. Урбанизацияның тарихи, экономикалық және әлеуметтік факторлары талданады. Қазақстандағы урбанизацияның ерекшеліктері халықаралық тәжірибемен салыстырылады. Топтар урбанизацияның оң және теріс салдары бойынша қорытынды дайындайды.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Урбанизацияның негізгі кезеңдері қандай?
2. Дамыған және дамушы елдердегі урбанизацияның айырмашылығы неде?
3. Қазақстандағы урбанизацияның ерекшеліктері қандай?
4. Урбанизация әлеуметтік құрылымға қалай әсер етеді?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Mumford, L. (1961). *The City in History*.
- Weber, M. (1958). *The City*.
- Castells, M. (1977). *The Urban Question*.

Семинар 5. Қала мен ауыл мәдениеті: ұқсастықтары мен айырмашылықтары

Мақсаты:

Қалалық және ауылдық мәдени орталардың әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерін салыстыру.

Өткізу түрі:

Пікірталас, салыстырмалы талдау.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер қала және ауыл өмір салтының негізгі белгілерін салыстырады. Әлеуметтік байланыстар, құндылықтар жүйесі, мәдени тәжірибелер мен қауымдастықтық қатынастар талданады. Қазақстандағы урбанизацияның ауыл мәдениетіне әсері бойынша пікірталас ұйымдастырылады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Қала және ауыл мәдениеттерінің негізгі айырмашылықтары қандай?
2. Урбанизация дәстүрлі мәдени тәжірибелерге қалай әсер етеді?

3. Қазіргі жастар мәдениетінде қала мен ауыл айырмашылығы сақталып отыр ма?
4. Қазақстан жағдайында урбандық және ауылдық өмір салты қалай тоғысады?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Wirth, L. (1938). *Urbanism as a Way of Life*.
- Redfield, R. (1941). *The Folk Culture of Yucatan*.
- Hannerz, U. (1980). *Exploring the City*.
- Gmelch, G., & Zenner, W.P. (2019). *Urban Life*.
- Manasova, M.M., Мұханбет, Ә.А. *Қазақстандағы урбанизация үрдісіндегі қала мен ауыл: салыстырмалы талдау*.

Семинар 6. Қазақстан қалаларындағы урбандық сәйкестік және жергілікті қауымдастықтар

Мақсаты:

Урбандық сәйкестік пен жергілікті қауымдастықтардың қалыптасу ерекшеліктерін түсіндіру.

Өткізу түрі:

Кейс-талдау, топтық жоба.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер Алматы, Астана немесе Шымкент қалалары бойынша мысалдар дайындайды. Қалалық сәйкестіктің қалыптасуына әсер ететін факторлар анықталады. Қауымдастықтардың әлеуметтік байланыстарды сақтаудағы рөлі талқыланады. Әр топ нақты қалалық ауданның әлеуметтік бейнесін сипаттайды.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Урбандық сәйкестік дегеніміз не?
2. Қала тұрғындарының белгілі бір ауданға тиесілілік сезімі қалай қалыптасады?
3. Көші-қон урбандық сәйкестікке қалай әсер етеді?
4. Қазіргі қалаларда қауымдастықтардың рөлі сақталып отыр ма?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities*.
- Hannerz, U. (1980). *Exploring the City*.
- Wellman, B. (1979). *The Community Question*.
- Amin, A., & Thrift, N. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*.
- Jaffe, R., & de Koning, A. (2016). *Introducing Urban Anthropology*.

Семинар 7. Қоғамдық кеңістіктердің әлеуметтік және мәдени функциялары

Мақсаты:

Қоғамдық кеңістіктердің әлеуметтік өзара әрекеттесу мен мәдени тәжірибелердегі ролін талдау.

Өткізу түрі:

Кейс-зерттеу, визуалды талдау.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер қалалық саябақтар, алаңдар, жаяу жүргіншілер аймақтары немесе сауда орталықтары бойынша бақылау жүргізеді. Кеңістіктің пайдаланылу ерекшеліктері мен әлеуметтік функциялары анықталады. Топтар бақылау нәтижелерін талдап, қоғамдық кеңістіктердің қоғам өміріндегі маңызын бағалайды.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Қоғамдық кеңістік дегеніміз не?
2. Қоғамдық кеңістіктер қандай әлеуметтік қызмет атқарады?
3. Кеңістікті пайдаланудағы әлеуметтік айырмашылықтар қалай көрінеді?
4. Қазақстан қалаларындағы қоғамдық кеңістіктердің даму деңгейін қалай бағалауға болады?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Low, S.M. (2000). *On the Plaza: The Politics of Public Space and Culture*.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*.
- Whyte, W.H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*.
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*.
- De Certeau, M. (1984). *The Practice of Everyday Life*.

Семинар 8. Ауылдан қалаға көші-қонның әлеуметтік-мәдени салдары

Мақсаты:

Ішкі көші-қонның қалалық орта мен әлеуметтік қатынастарға ықпалын бағалау.

Өткізу түрі:

Проблемалық семинар, кейс-талдау.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер Қазақстандағы ішкі көші-қонға қатысты статистикалық және аналитикалық материалдармен жұмыс істейді. Көші-қонның себептері, бейімделу мәселелері және әлеуметтік салдары талданады. Қалалық ортадағы мәдени өзгерістер мен жаңа әлеуметтік тәжірибелерге баға беріледі.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Ауыл-қала көші-қонының негізгі себептері қандай?
2. Қоныс аударушылар қандай әлеуметтік қиындықтарға тап болады?
3. Көші-қон қалалық мәдениетке қалай әсер етеді?
4. Қазақстандағы ішкі көші-қонның болашағы қандай?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large*.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*.
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*.
- Amin, A., & Thrift, N. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*.

Семинар 9. Қазіргі қалалардағы әлеуметтік теңсіздік мәселелері

Мақсаты:

Қалалық ортадағы әлеуметтік стратификация мен теңсіздіктің қалыптасу механизмдерін талдау.

Өткізу түрі:

Кейс-талдау, пікірталас.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер әртүрлі қалалардағы әлеуметтік теңсіздік мысалдарын қарастырады. Тұрғын үйге қолжетімділік, табыс айырмашылығы, инфрақұрылым сапасы және қоғамдық қызметтерге қолжетімділік мәселелері талданады. Әлеуметтік теңсіздіктің кеңістіктік көріністеріне назар аударылады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Әлеуметтік стратификация дегеніміз не?
2. Қалалық теңсіздіктің негізгі себептері қандай?
3. Кеңістіктік сегрегация қалай қалыптасады?
4. Қалалық саясат әлеуметтік теңсіздікке қалай әсер етеді?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Harvey, D. (2012). *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*.
- Castells, M. (1977). *The Urban Question: A Marxist Approach*.
- Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*.
- Florida, R. (2017). *The New Urban Crisis*.
- Bridge, G., & Watson, S. (2010). *The Blackwell City Reader* (2nd ed.).

Семинар 10. Гентрификация және қалалық жаңғырудың әлеуметтік салдары

Мақсаты:

Гентрификация үдерісінің әлеуметтік және мәдени салдарын бағалау.

Өткізу түрі:

Проблемалық семинар.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер нақты қалалық аудандардың қайта жаңғыртылуына қатысты халықаралық кейстерді талдайды. Қайта құру жобаларының жергілікті тұрғындарға әсері бағаланады. Әлеуметтік әділеттілік пен қалаға құқық мәселелері талқыланады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Гентрификация дегеніміз не?
2. Гентрификацияның негізгі белгілері қандай?
3. Қайта жаңғырту кімге тиімді?
4. «Қалаға құқық» тұжырымдамасының мәні неде?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*.
- Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. (2008). *Gentrification*.
- Harvey, D. (2012). *Rebel Cities*.
- Lefebvre, H. (1996). *Writings on Cities*.
- Zukin, S. (2010). *Naked City: The Death and Life of Authentic Urban Places*.

Семинар 11. Қазақстан мегаполистерінің әлеуметтік-мәдени келбеті**Мақсаты:**

Ірі қалалардың әлеуметтік және мәдени ерекшеліктерін антропологиялық тұрғыдан талдау.

Өткізу түрі:

Топтық презентация.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер Алматы, Астана немесе Шымкент қалаларының бірін таңдап, антропологиялық портрет әзірлейді. Қаланың кеңістіктік ұйымдасуы, мәдени инфрақұрылымы, қоғамдық кеңістіктері және тұрғындардың күнделікті тәжірибелері қарастырылады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Мегаполис ұғымының негізгі белгілері қандай?
2. Қалалық сәйкестік қалай қалыптасады?
3. Қоғамдық кеңістіктер қала мәдениетіне қалай әсер етеді?

4. Қазақстан мегаполистерінің ерекшелігі неде?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Hannerz, U. (1980). *Exploring the City*.
- Jaffe, R., & de Koning, A. (2016). *Introducing Urban Anthropology*.
- Zukin, S. (1995). *The Cultures of Cities*.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*.
- Gmelch, G., & Zenner, W.P. (2019). *Urban Life*.

Семинар 12. Цифрландырудың қалалық өмір салтына әсері

Мақсаты:

Цифрлық технологиялардың қалалық өмірді ұйымдастырудағы рөлін бағалау.

Өткізу түрі:

Дөңгелек үстел.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер цифрлық платформалардың, мобильді қосымшалардың және смарт-қала технологияларының күнделікті өмірге әсерін талдайды. Цифрлық бақылау, деректер қауіпсіздігі және цифрлық теңсіздік мәселелері қарастырылады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Смарт-қала дегеніміз не?
2. Цифрландыру қалалық тәжірибелерді қалай өзгертеді?
3. Big Data қалалық басқаруда қалай қолданылады?
4. Цифрлық теңсіздік қандай мәселелер тудырады?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Townsend, A.M. (2013). *Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia*.
- Kitchin, R. (2014). *The Data Revolution*.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*.
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*.
- Sassen, S. (2001). *The Global City*.

Семинар 13. Тұрақты қала және өмір сүру сапасы: халықаралық тәжірибе

Мақсаты:

Тұрақты даму қағидаларының қалалық ортада жүзеге асырылуын талдау.

Өткізу түрі:

Кейс-талдау.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер Копенгаген, Сингапур, Ванкувер сияқты қалалардың тұрақты даму тәжірибелерін зерттейді. Қалалық жоспарлау мен өмір сапасы арасындағы байланыс бағаланады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Тұрақты қала ұғымының мәні неде?
2. Қалалық жоспарлау өмір сапасына қалай әсер етеді?
3. Экологиялық тұрақтылықтың негізгі көрсеткіштері қандай?
4. Қазақстан қалалары үшін қандай тәжірибелер тиімді болуы мүмкін?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Gehl, J. (2010). *Cities for People*.
- Florida, R. (2017). *The New Urban Crisis*.
- UN-Habitat. (2022). *World Cities Report 2022*.
- Harvey, D. (2012). *Rebel Cities*.
- Amin, A., & Thrift, N. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*.

Семинар 14. Болашақ қалалар: урбандық трансформация және әлеуметтік өзгерістер

Мақсаты:

Болашақ қалалардың даму модельдерін және олардың әлеуметтік салдарын бағалау.

Өткізу түрі:

Форсайт-семинар.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер болашақ қалаларға қатысты сценарийлер әзірлейді. Технологиялық даму, экологиялық өзгерістер және демографиялық үрдістердің ықпалы талданады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Болашақ қалалардың негізгі сипаттары қандай?
2. Урбандық инновациялар қоғамды қалай өзгертеді?
3. Климаттық өзгерістер қалалардың дамуына қалай әсер етеді?
4. Инклюзивті қала дегеніміз не?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Sassen, S. (2001). *The Global City*.

- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class*.
- Townsend, A.M. (2013). *Smart Cities*.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large*.
- UN-Habitat. (2022). *World Cities Report 2022*.

Семинар 15. Қала антропологиясының заманауи бағыттары және даму перспективалары

Мақсаты:

Пән бойынша меңгерілген теориялық білімдерді жүйелеу және қазіргі урбандық зерттеулердің даму бағыттарын бағалау.

Өткізу түрі:

Студенттік ғылыми конференция.

Әдістемелік нұсқау:

Студенттер курс бойынша таңдалған тақырып негізінде қысқаша ғылыми баяндама дайындайды. Урбанизация, қоғамдық кеңістік, көші-қон, цифрлық қала немесе қалалық мәдениет мәселелері бойынша зерттеу нәтижелері ұсынылады.

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Қазіргі қала антропологиясының негізгі зерттеу бағыттары қандай?
2. Урбандық зерттеулерде қандай жаңа әдістер қолданылуда?
3. Қала антропологиясының қолданбалы маңызы неде?
4. Қазақстандағы урбандық зерттеулердің болашағы қандай?

Ұсынылатын әдебиеттер:

- Jaffe, R., & de Koning, A. (2016). *Introducing Urban Anthropology*.
- Low, S.M. (1999). *Theorizing the City: The New Urban Anthropology Reader*.
- Hannerz, U. (1980). *Exploring the City*.
- Gmelch, G., & Zenner, W.P. (2019). *Urban Life*.
- Bridge, G., & Watson, S. (2010). *The Blackwell City Reader*.